

**BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ
ȘI MAREA UNIRE DE LA 1918.
CONTRIBUȚIA TEOLOGIEI ARĂDENE**

Facultatea de Teologie Ortodoxă "Ilarion V. Felea" Arad

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI MAREA UNIRE DE LA 1918. CONTRIBUȚIA TEOLOGIEI ARĂDENE

Apare cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului

Dr. Timotei SEVICIU

Arhiepiscopul Aradului

COORDONATORI

Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel IOJA

Pr. Lect. Univ. Dr. Filip ALBU

Arhid. Asist. Univ. Dr. Tiberiu ARDELEAN

Editura Universitaria

Editura Universității „Aurel Vlaicu”

ARAD

2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire de la 1918 : contribuția teologiei
arădene / coord.:

pr. prof. dr. Cristinel Ioja,

pr. lect. dr. Filip Albu,

arhid. asist. dr. Tiberiu Ardelean.

- Craiova : Universitaria ;

Arad : Editura Universității "Aurel Vlaicu", 2018

ISBN 978-606-14-1472-7

ISBN 978-973-752-797-4

I. Ioja, Cristinel (coord.)

II. Albu, Filip (coord.)

III. Ardelean, Tiberiu (coord.)

2

94

DTP Toma S. Muntean

Editura Universitaria
Editura Universității „Aurel Vlaicu”

ISBN 978-606-14-1472-7

ISBN 978-973-752-797-4

CUVÂNT ÎNAINTE

MAREA UNIRE DE LA 1918 CONTRIBUȚIA TEOLOGIEI ARĂDENE

Anul 2018 a fost proclamat de Patriarhia Română „Anul omagial al unității de credință și neam“ și „Anul comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918”, fiind o perioadă de bogate reflecții retrospective și prospective cu privire la rolul pe care Biserica Ortodoxă l-a avut și îl are în devenirea neamului românesc. Programul teologic-cultural și bisericesc, propus de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru anul 2018 a fost asumat și de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad, care, cu binecuvântarea și purtarea de grijă a Înaltpresfințitului Părinte Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, a răspuns exigențelor academice actuale, desfășurând, prin profesorii și studenții de la cele trei nivele de studii – licență, master, doctorat – o bogată activitate științifică și misionară.

Astfel, în perioada 29-31 octombrie 2018, Facultatea de Teologie a organizat un Simpozion Național dedicat Centenarului Marii Uniri de la 1918 sub genericul *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire de la 1918. Contribuția teologiei arădene*. Acest eveniment academic a reunit la Arad, decani, profesori de teologie, cercetători și istorici din cadrul Facultăților de Teologie Ortodoxă și a altor instituții de învățământ și cultură din România.

Aradul, orașul de pe Mureș și locul Consiliului Național Central Român, care preia conducerea Transilvaniei și pregătește, prin Vasile Goldiș, Ioan Suci, Ștefan Cicio-Pop și Ioan Flueraș, actul unirii Transilvaniei cu România de la Alba-Iulia în 1918, nu este străin nici de parcursul istoric al învățământului teologic românesc. Dimpotrivă, a contribuit dinamic la geneza și dezvoltarea acestuia prin personalități teologice de excepție, a căror experiență a stat la baza formării unor generații de teologi, care au marcat teologia românească a secolelor XIX și XX. Mai mult, preocupările teologilor

arădeni s-au integrat în contextul mai larg al epocii luminilor și al culturalizării poporului dimpreună cu afirmarea ideilor de emancipare națională și bisericească. Aradul nu a avut un rol decisiv doar în realizarea Marii Uniri de la 1918, ci și în pregătirea acestui eveniment național pe tot parcursul secolului al XIX-lea, prin Preparadia (1812), Institutul Teologic (1822), prin episcopi români, prin înlocuirea limbii slavone cu cea română în cult, prin înlocuirea grafiei slavone cu cea latină, prin școlile populare, prin înființarea unor instituții de cultură, prin asociații și prin întărirea instituțiilor bisericești.

Școala teologică de la Arad, în contextul stăpânirii ungare, a avut un rol însemnat în afirmarea credinței ortodoxe, a unității poporului și a culturii române, rămânând în decursul istoriei, într-o conlucrare constructivă cu Sibiul teologic și cu celelalte Academii de Teologie din Transilvania. Totodată, teologia arădeană a avut un rol major în dezvoltarea învățământului teologic românesc. A oferit nu doar un model de învățământ competitiv, în comparație cu celelalte forme confesionale de învățământ teologic din Transilvania, ci și profesori de teologie și absolvenți altor instituții ortodoxe care au fost înființate în decursul timpului în Principate. În cadrul Institutului Teologic se editează lucrări, se scriu articole și studii cu conținut teologic, misionar, apologetic și cultural. Profesorii Institutului Teologic din Arad erau prezenți în mișcarea ideilor teologice, culturale și bisericești-naționale din secolul al XIX-lea. Să nu uităm că în 1869 apare la Arad revista literară și socială *Șperanța*, în 1872 revista *Lumina*, iar în 1877 revista *Biserica și școala*. În 1879 este înființată de către episcopul Ioan Mețianu, *Tipografia diecezană*, iar în 1880 apare *Calendarul diecezan*. Să ne reamintim de ideile naționale ale lui Moise Nicoară, Dimitrie Țichindeal, Constantin Diaconovici-Loga, Alexandru Gavra și de contribuția decisivă a lui Vasile Goldiș la Marea Unire din 1918, precum și de lupta pentru afirmare națională exprimată în publicațiile *Tribuna* și *Românul*.

Dintre profesorii de teologie arădeni și episcopi care au marcat învățământul teologic în secolul al XIX-lea amintim pe Gherasim Raț, cu studii la Viena, devenit episcop în 1835, militant pentru drepturile românilor, Patrichie Popescu cu studii la Seghedin, Pesta și Arad, Ghenadie Popescu cu studii la Pesta și Arad, Vasile Mangra, devenit mitropolit și membru al Academiei Române, face parte din delegația care a dus Memorandum-ul la Viena și are contribuții însemnate la istoriografia românească din Transilvania, la descoperirea manuscriselor românești, Iosif Goldiș, cu studii la Debretin, Pesta, Arad, devine episcop și membru al Academiei Române pentru studiile publicate în legătură cu latinitatea limbii române, Roman Ciorogariu,

profesor la Institutul Teologic si apoi episcop al Oradiei, militant pentru ideile naționale, Ioan Ignatie Papp, episcopul Marii Uniri. Toate aceste aspecte conturează imaginea unei elite teologice și culturale pe care Aradul a avut-o în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în pregătirea Marii Uniri de la 1918. La Arad nu au fost făurite și apărute doar ideile naționale, ci au fost apărute și valorile Ortodoxiei românești în contextul confesional și multicultural specific acestei părți de țară.

De aceea, studiile cuprinse în acest volum, reprezintă un pios omagiu de recunoștință adus de reprezentanți ai teologiei ortodoxe române în anul Centenar, tuturor celor care, cu credință, abnegație și curaj, au pregătit și înfăptuit Marea Unire de la 1918.

Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel IOJA

STUDII

ÎNVĂȚĂTURA DE CREDINȚĂ, FACTOR DE PROMOVARE A UNITĂȚII BISERICII ORTODOXE

Pr. Prof. Univ. Dr. Ștefan BUCHIU

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Iustinian Patriarhul”, București

Abstract

The Romanian Orthodox Church has contributed decisively, as it is known, to preserving, consolidating and promoting the consciousness of unity of Romanians and Romanian provinces throughout the centuries by preaching its unique, unified and unifying teaching of faith, but also by affirming its own her units, reflected in the souls of the faithful, in which she imprinted her own model of unity. This personal-communitarian model, reflecting the triumphal unity of God, in which the people affirm each other in the communal spirit, founded and affirmed fraternity within a Christian-born people, consolidating even in the bout of a tumultuous history, known by the Romanian people, the spirit of help, of sacrifice and of unity.

Keywords

fraternity, history, Christian-born people, Romanian provinces.

Biserica Ortodoxă Română a contribuit în mod decisiv, așa cum se cunoaște, la păstrarea, consolidarea și promovarea conștiinței unității românilor și a provinciilor românești de-a lungul secolelor prin propovăduirea învățaturii sale de credință, unică, unitară și unificatoare, dar și prin afirmarea propriei sale unități, reflectată în sufletele credincioșilor,

în care ea a imprimat propriul său model de unitate. Acest model personal-comunitar, reflectare a unității treimice a lui Dumnezeu, în care persoanele se afirmă reciproc în duh comunional, a fundamentat și afirmat frățietatea în sânul unui popor născut creștin, consolidând chiar în vârtoarea unei istorii tumultuoase, cunoscute de poporul român, spiritul de într-ajutorare, de jertfă și de unitate.

În cele ce urmează vom încerca să analizăm modul în care învățătura de credință, nedespărțită de cult și de spiritualitate, a contribuit la afirmarea unității Bisericii Ortodoxe în conștiința românilor în cursul istoriei sale bi-milenare, întărind duhul comuniunii și al frățietății între români și cultivând în profunzime dorința lor de a fi una în cuprinsul aceleiași patrii.

Unitatea Bisericii fundamentată în Persoana Mântuitorului Hristos

În gândirea teologică a părintelui Dumitru Stăniloae „Biserica este unirea a tot ce există sau este destinată să cuprindă tot ce există: Dumnezeu și creație (...) În Biserică toate sunt unite, dar neconfundate în această unitate”¹. Prin urmare scopul principal al existenței Bisericii, gândit din eternitate de Dumnezeu și concretizat în istoria umanității, este acela de a unifica în sine pe toate cele văzute și pe cele nevăzute pentru ca prin Biserică Dumnezeu să le conducă pe toate spre unirea lor cu Sine în Împărăția Sa. Acest adevăr de credință a stat la baza convingerii credincioșilor că Biserica dorește și lucrează cu puterea lui Dumnezeu la unirea spirituală a celor încredințați ei. Din totdeauna creștinii au înțeles că „Biserica este, prin ființa ei, creatoare de unitate în mijlocul unui popor. Primul atribut al ei în Simbolul credinței este unitatea. Acest atribut obligă Biserica la grija de a păstra unitatea în sânul ei, între credincioși. Unitatea însă nu este numai chestiune de mărturisire a aceleiași credințe, ci și de susținere a solidarității și iubirii între suflete”². Citatul de mai sus aparține părintelui Stăniloae și este preluat din articolul „Biserica și unitatea poporului”, apărut în anul 1941 în *Telegraful Român*. Trecuse puțin peste două decenii de la Marea Unire iar marele nostru teolog transilvănean se străduia să convingă pe toți că în istoria națională „singurul factor care a luptat cu forțele dezbinătoare a fost Biserica”³.

¹ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ediția a doua, EIB-MBOR, București, 1997, p. 137

² Dumitru Stăniloae, *Cultură și duhovnicie*. Articole publicate în *Telegraful român* (1937-1941) OPERE COMPLETE vol.2, Editura BASILICA a Patriarhiei Române, București-2012, Art. „Biserica și unitatea poporului”, p. 729-730

³ D. Stăniloae, *Cultură și duhovnicie*. vol. 2, Art. „Biserica și unitatea poporului”, p. 729

De unde provine, însă, această putere unificatoare a Bisericii Ortodoxe, care se opune constant oricăror mișcări centrifuge în sânul unui popor creștin ? În primul rând din Persoana Întemeietorului Bisericii, Mântuitorul Iisus Hristos, Cel care a unit în Sine în chip minunat și pentru eternitate divinul cu umanul. Iar scopul acestei uniri negrăite sau apofatice este acela de a împărtăși tuturor celor ce cred în El și se unesc spiritual cu El și întreolaltă aceeași viață sfântă pe care a trăit-o El pe pământ ca om, îndumnezeindu-și firea omenească, iar acum o trăiește în slava Tatălui. Unitatea de viață pe care o primesc în dar cei uniți cu Hristos se realizează în Biserică, „căci Domnul S-a întrupat, S-a răstignit și a înviat ca om ca să adune pe toți cei dezbiinați în Sine, în infinitatea iubirii Sale față de Tatăl și a Tatălui față de El. Unificarea aceasta a tuturor în Sine constituie însăși esența mântuirii. Căci unitatea aceasta înseamnă unitate în Dumnezeu cel preafericit și veșnic”⁴. Pentru creștinul ortodox a crede și a mărturisi că mântuirea pentru care se luptă întreaga viață echivalează cu unirea lui și a celor ce cred ca el și fac parte din Biserică cu Mântuitorul Hristos a însemnat un imbold permanent de a-și reprima tendințele egoiste, care îl separă de ceilalți și de a urma calea firească de apropiere și într-ajutorare frățească cu semenii săi, de a ști să ierți și „să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Marcu 12, 31).

Ideea de înfrățire națională pe care Biserica Ortodoxă a propovăduit-o și a susținut-o constant are la bază tocmai conștiința frățietății celor de un neam, care se descoperă prin înomenirea Fiului lui Dumnezeu, făcut frate cu noi, în vederea înfierii spirituale de către Tatăl, frățietate întemeiată nu doar pe învățătura Mântuitorului, ci și pe Jertfa Sa unică. Părintele Stăniloae explică aceasta în următorii termeni: „Iată un motiv pentru care Iisus a primit suferința și moartea. Le-a primit ca să ne vină în maximă apropiere, ca să ne simtă frați și să-L simțim frate, ca să ne dogorească cu umanitatea Lui, care este și umanitatea noastră. În chinurile morții Iisus ne-a găsit pe toți ca mădulare corelative ale Sale și tot în răstignirea pentru noi Îl găsim lângă noi, întregindu-ne desăvârșit”⁵. Dar permanentizarea și consolidarea acestei stări sau relații de frățietate depinde acum de noi, fiind condiționată, printre altele, de renunțarea la orgoliile care ne separă. În acest scop „smerenia este necesară tocmai pentru lecuirea părerii de sine. În vederea realizării adevăratei frățietăți, afirmă părintele Stăniloae, este necesar ca oamenii să renunțe nu la valoarea reală a lor, ci la închipuirea înaltă ce și-o fac despre ei înșiși,

⁴ Pr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, ediția a doua, EIBMBOR, București, 1997, p. 168

⁵ D. Stăniloae, *Cultură și duhovnicie*. vol. 3, Art. „Înfrățirea națională”, p. 574